

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060208

DOM
2021-02-08
Stockholm

Mål nr
M 1848-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-01-28 i mål nr M 5878-18, se bilaga A

PARTER

Klagande

Hässleholms Industribyggnadsaktiebolag, 556075-1306
Norra Stationsgatan 2A, 281 48 Hässleholm

Ombud: Advokaten M.B

Motpart

Länsstyrelsen i Skåne län
205 15 Malmö

SAKEN

Dammsäkerhetsklassificering gällande Hammarmölla kraftverk inom fastigheten X i Hässleholms kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 1669594

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Hässleholms Industribyggnadsaktiebolag (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa att dammanläggningen vid Hammarmölla kraftverk på fastigheten X ska vara utan klassificering (dammsäkerhetsklass U).

Länsstyrelsen i Skåne län har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande:

Vandringslederna som löper kring dammen och på kanterna ovan ravinen är belägna på ett avstånd om 20 till 50 meter från själva åfåran och på en höjd om +7 till +10 meter räknat från botten på ravinen. Med hänvisning härtill och till redovisat dammhaveriflöde är det uteslutet att vattenmassorna skulle kunna ta sig upp på någon av vandringslederna.

Terrängen i ravinen nedströms dämnet är mycket svårtillgänglig och även vid en minimivattenföring är det tillräckligt mycket vatten i ravinen för att förhindra vandrare att ta väg genom ravinen. Vid höga flöden och då vattnet avbördas över överfallsutskovet går det betydande vattenvolymer i ravinen. På grund av denna otillgänglighet bedömer bolaget det som mycket osannolikt att människor skulle befinna sig i ravinen vid ett plötsligt dammhaveri. Det finns inte heller några bostäder eller någon infrastruktur nedströms dammen som innebär att människor har anledning att mer eller mindre frekvent uppehålla sig där.

Riskbedömningen skulle bli på tok för långtgående om man skulle beakta faran för att någon under en synnerligen begränsad tid avviker från lederna för att i stället klättra ner i ravinen. Den risken bör i vart fall inte åtgärdas genom att höja dammsäkerhetsklassningen, utan snarare hanteras på andra sätt såsom exempelvis skyltning på plats.

Bolaget har åberopat foton tills stöd för att ravinen nedströms dammen är mycket svårtillgänglig.

Länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande:

Den aktuella dammanläggningen med omnejd är ett mycket välbesökt turistmål och personer lockas aktivt till platsen. Tillgänglig vandringsstatistik visar att området har ett högt besöksstryck av människor som kommer dit för att vandra.

Vandringsleden Skåneleden är dragen rakt över dammkrönets sträckning och i anslutning till dammen. Nedströms finns bänkar, informationsskyltar, gångstigar och mindre träbroar där personer frekvent uppehåller sig. Givetvis kan personer även befinna sig i ravinen som sådan och den höga fallhöjden medför att det utströmmande vattnet kommer att öka i hastighet nedströms dammen. Dammbrottsscenarioet förväntas ske mycket hastigt och bräschens bedöms i sig kunna vara mycket farlig, varför det skulle vara mycket svårt för personer som befinner sig i omnejden att förvarnas och sätta sig i säkerhet. Risken för förlust av människoliv är därför inte försumbar.

Vandrare som vill ta en fika, barn som vill leka och håva i vattendraget, naturintresserade människor med flera avviker ofta från utstakade leder för att uppleva naturområdena. Det finns således inget som säger var människor skulle uppehålla sig i området vid ett eventuellt dammhaveri. I ett område dit det aktivt lockas stora mängder människor är det att förvänta att det uppehåller sig mer människor än vad som skulle vara det ”normala” nedströms en dammanläggning, varför risken för förlust av människoliv inte kan anses vara försumbar.

Länsstyrelsen har åberopat foton, broschyrer, kartor över vandringsleder i området och utdrag från kommunens hemsida till styrkande av att området nyttjas frekvent som friluftsområde av en bred allmänhet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Frågan i målet är om ett dammhaveri vid Hammarmölla kraftverk kan medföra risk för förlust av människoliv och om risken för detta inte är försumbar.

Vid bedömningen av om ett dammhaveri kan medföra förlust av människoliv, enligt 11 kap. 24 § miljöbalken, ska varje risk som inte kan anses försumbar beaktas. Vid denna bedömning ska man utgå från huruvida människor normalt kan förväntas vistas i det område som kommer att översvämmas vid ett dammhaveri. Om det är fråga om bebyggda områden med bostadshus, arbetsplatser, andra byggnader eller samlingsplatser där människor normalt vistas föreligger det alltid en påtaglig risk för förlust av människoliv. Detsamma gäller välbesökta friluftsområden där människor kan förväntas vistas mer frekvent (se prop. 2013/14:38 s. 59).

Vad länsstyrelsen åberopat i Mark- och miljööverdomstolen ger stöd för att området är ett friluftsområde där människor kan förväntas vistas mer frekvent. Den aktuella vandringsleden är belägen längs med och relativt nära åfåran nedströms dammanläggningen. Även om ett dammhaveri innebär att vattenmassor med hög strömningshastighet kommer forsa i ravinen nedströms närmast dammanläggningen finner Mark- och miljööverdomstolen det osannolikt att vattenmassorna skulle kunna ta sig upp på den intilliggande vandringsleden på ett sådant sätt att detta skulle utgöra en risk för förlust av människoliv. Mark- och miljööverdomstolen bedömer också att risken är försumbar att ett haveri sker så plötsligt att människor som befinner sig på själva dammen inte hinner sätta sig i säkerhet. När det gäller den nedströms liggande ravinen gör dock Mark- och miljööverdomstolen bedömningen att det föreligger risk för förlust av människoliv som inte är försumbar. Ravinens utformning och fallhöjd gör att vattenhastigheterna kan vara höga i ravinen. Mot bakgrund av den relativa närheten till en vandringsled i ett välbesökt friluftsområde är det inte osannolikt att såväl vuxna som barn kan komma att befinna sig där vid ett plötsligt haveri. Närheten till slutningen i ravinen gör det visserligen relativt lätt för en person, som befinner sig där, att snabbt sätta sig i säkerhet. Det saknas dock utredning om vilket vattendjup som kan uppstå i ravinen och hur lång tid en person har på sig att sätta sig i säkerhet. Närheten

till bebyggda områden med skolor och förskolor innebär också att sannolikheten att barn befinner sig i ravinen inte är försumbar.

Mark- och miljööverdomstolen finner således att utredningen i målet ger stöd för att risken för förlust av människoliv i samband med ett dammhaveri inte är försumbar och instämmer följaktligen i Mark- och miljödomstolens bedömning. Överklagandet ska därför avslås.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Karin Wistrand och Gösta Ihrfelt, referent, tekniska rådet Dag Ygland samt hovrättsrådet Ralf Järtelius.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-01-28
meddelad i Växjö

Mål nr M 5878-18

PARTER

Klagande

Hässleholms industribyggnads AB
Att. Kent Johannesson
Norra Stationsgatan 2A
281 48 Hässleholm

Ombud: Advokat M.B

Motpart

Länstyrelsen i Skåne län
205 15 Malmö

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länstyrelsen i Skåne läns beslut 2018-11-16 i ärende nr 535-18451-2016, se bilaga 1

SAKEN

Dammsäkerhetsklassificering gällande Hammarmölla kraftverk inom fastighet X i Hässleholms kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsen) beslutade den 16 november 2018, dnr 535-18451-2016, att dammanläggningen vid Hammarmölla kraftverk inom fastigheten X i Hässleholms kommun, ska klassificeras i dammsäkerhetsklass KLASS B.

Hässleholms Industribyggnads AB (bolaget) har nu överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen med upphävande av länsstyrelsens beslut fastställer att dammanläggningen vid Hammarmölla kraftverk på fastigheten X inte ska klassificeras i någon dammsäkerhetsklass alls, utan ska ha beteckningen ”U – damm utan dammsäkerhetsklass”.

Till stöd för sin talan har bolaget gett in konsekvensutredning gällande Hammarmölledamm från den 12 juni 2017, utdrag från Brittedals kraftproduktion AB:s rapport från den 20 juli 2015 ”*Bedömning av biologiska effekter efter kraftverksolyckan i Hästberga*” samt anfört i huvudsak följande.

Bolaget erhöll i juni 2016, såsom ägare till aktuell damm, ett meddelande från länsstyrelsen om de nya reglerna rörande dammsäkerhet och kravet på att lämna in en konsekvensutredning till länsstyrelsen om det var så att bolagets anläggning omfattades av kravet på klassificering. Till meddelandet fogades Svenska Kraftnäts information om konsekvensutredning och dammsäkerhetsklass.

Eftersom dammens höjd uppgår till 6 meter och då den volym vatten som kan komma att frisläppas vid ett dammhaveri överstiger 100 000 kubikmeter tog bolaget kontakt med ÅF Industry AB för framtagande av en konsekvensutredning. En konsekvensutredning togs fram i enlighet med de riktlinjer som finns i förordningen (2014:214) om dammsäkerhet och i övrigt enligt de direktiv som framgår av Svenska Kraftnäts information om konsekvensutredning och dammsäkerhetsklass.

Konsekvensutredningen färdigställdes i juni 2017 varefter den skickades till länsstyrelsen. Utifrån en samlad bedömning av konsekvenserna vid ett dammhaveri och med hänvisning till de klassificeringssystem som tagits fram av Svenska Kraftnät ansåg bolaget genom ÅF Industri AB att dammen inte behövde placeras i någon dammsäkerhetsklass utan ges status som ”U – damm utan dammsäkerhetsklass”. Bedömningen baseras primärt på att vattnet vid ett haveri kommer att hålla sig inom en brant, smal och svårtillgänglig ravin och den enda byggnaden som är belägen nedströms dammen är själva kraftstationen, vilken ägs av bolaget.

Efter kraftstationen flackar landskapet ut i ett område som utgörs av skogsmark och slåtterängar. Inom det område som teoretiskt sett skulle kunna drabbas av ett dammhaveri förekommer det inte några riksintressen för kulturmiljö. Det förekommer inte heller några områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken till skydd för naturmiljön. Som länsstyrelsen anfört finns det ett mindre bestånd av tjockskalig målarmussla i vattendraget nedströms dammen. Med hänvisning till erfarenheterna från dammhaveriet i Hästberga 2010, där det nedströms den dammen fanns ett av Sveriges största bestånd av tjockskalig målarmussla, så har bolaget gjort bedömningen att ett dammhaveri vid nu aktuell damm inte riskerar att på ett betydande sätt påverka gynnsam bevarandestatus för tjockskalig målarmussla.

Vad gäller risken för förlust av människoliv så har bolaget bedömt att det inte finns någon fara för det. Detta särskilt eftersom ett dammhaveri, på sätt som anförts ovan, primärt kommer att beröra en mycket brant, smal och svårtillgänglig ravin. De vandringsleder som finns i området är belägna på ett betryggande avstånd från ravinen och endast i anslutning till själva dämnet ansluter en av vandringslederna.

Bolaget anser att länsstyrelsen felaktigt tolkat bestämmelserna rörande klassning och att beslutet om dammsäkerhetsklass B för aktuell dammanläggning saknar stöd i gällande lagstiftning. På sidan 24 (8.2) i lagrådsremissen framgår vilka krav som måste vara uppfyllda för att en dammanläggning ska kvalificeras i dammsäkerhetsklass B. Dessa förutsättningar för att en damm ska kunna klassificeras i dammsäkerhetsklass B finns också införda på sidan 48 i Svenska Kraftnäts information

om konsekvensutredning och dammsäkerhetsklass. På sätt bolaget har anført ovan, kommer ett dammhaveri inte riskera att medföra någon av de konsekvenser som nu hänvisats till i lagrådsremissen. Vad gäller punkterna 2-4 i nu nämnda skrivelse i lagrådsremissen så måste dessa allvarliga störningar och skador också vara omfattande, dyrbara och medföra långvariga avbrutna samhällsfunktioner. Härutöver måste ett dammhaveri för att klassificeras i dammsäkerhetsklass B enligt Svenska Kraftnät medföra konsekvenser och störningar som har en regional utsträckning.

Vad länsstyrelsen anført i sitt beslut som skäl för att klassificera nu aktuell damm i dammsäkerhetsklass B är allt för långtgående och står i strid med de förutsättningar som lagstiftaren anser måste vara uppfyllda. Härtill saknar länsstyrelsens beslut i övrigt stöd i någon som helst utredning rörande förhållandena på plats. Beslutet är därför fel, varför det föreligger skäl för mark- och miljödomstolen att bifalla bolagets överklagande.

Länsstyrelsen har motsatt sig klagandens yrkande och vidhållit sina bedömningar som ligger till grund för beslutet om dammsäkerhetsklassificering. Länsstyrelsen har yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå överklagandet och fastställa länsstyrelsens beslut om dammsäkerhetsklass. Till stöd för sin inställning har länsstyrelsen anført bl.a. följande.

Länsstyrelsen delar inte bolagets bedömning gällande förslag till dammsäkerhetsklass, varvid en del uppgifter, avsiktligt eller av oaktsamhet, dessutom valts att inte redovisas till länsstyrelsen i samband med dammsäkerhetsärendet (exempelvis gällande påverkan på fladdermöss).

Flodpärlmussla och inte tjockskalig målarmussla

Länsstyrelsen vill förtydliga att det inte finns några bestånd av tjockskalig målarmussla i Hovdalaån. Det finns däremot flodpärlmussla. I länsstyrelsens beslut redogörs för varför artskillnaden inte är jämförbar med ett helt annat dammhaveri i ett annat vattendrag. Länsstyrelsen har i sitt beslut redogjort för påverkan på musselbestånd av flodpärlmussla i Hovdalaån, vilket länsstyrelsen står fast vid.

Risk för människoliv är ej försumbar

Bolaget anför att länsstyrelsens bedömning gällande risk för människoliv skulle vara felaktig och allt för långtgående. Detta stämmer inte. Länsstyrelsen grundar sin bedömning gällande risk för människoliv i att det nedströms (även vid kraftstationen) och i anslutning till dammanläggningen finns anlagda vandringsleder, informationsskyltar och rastplatser i ett område som är ett populärt besöksmål för allmänheten. Således är anpassningar gjorda för att aktivt locka människor till området i direkt anslutning till dammanläggningen. Eftersom människor frekvent (och långt mer än vad som kan anses vara normalt i det fall människor inte aktivt skulle lockas till platsen) uppehåller sig i området går det inte heller att avgöra var människor skulle befinna sig i händelse av ett dammbrott. Det går därför inte att utesluta att det föreligger risk för människoliv och att en sådan risk är försumbar med avseende på hur mycket besökare som söker sig till området.

Av den anledningen ska Hammarmölladammen endast mot bakgrund av detta tillhöra dammsäkerhetsklass B, vilket är i linje med den vägledning som framgår av Affärsverket svenska kraftnäts föreskrifter och allmänna råd om konsekvensutredning enligt 2 § förordningen (2014:214) om dammsäkerhet för konsekvensutredning och dammsäkerhetsklassificering gällande kapitel 5.3.1 Förlust av människoliv (s. 55-56).

Påverkan på naturmiljön

Utöver den påverkan på naturmiljön som länsstyrelsen motiverar i aktuellt beslut har bolaget i mål M 3717-18, aktbil. 12, fört fram att Hammarmölladammen är ett av de mest artrika områdena för fladdermöss och att en rivning av dammen (läs dammhaveri i detta sammanhang) skulle äventyra områdets värden som en av landets absolut viktigaste fladdermusmiljöer. Detta är helt nya uppgifter för länsstyrelsen att ta ställning till gällande påverkan på miljön. Länsstyrelsen finner det anmärkningsvärt att bolaget, i bedömningen av dammsäkerhetsklass, väljer att inte redovisa sådana underlag utan tvärtom gör en motstridig bedömning gällande påverkan på miljön. Länsstyrelsen är därför av uppfattningen att ett dammhaveri,

utöver vad som tidigare anförts, dessutom kan äventyra de värden som finns kopplat till platsens betydelse som fladdermuslokal, vilket föranleder ytterligare en aspekt som ligger till grund för att ett dammhaveri medför en miljöskada som är av betydelse. Området har dessutom föreslagits som nytt Natura 2000-område.

Länsstyrelsens bedömning är ej felaktig

Bolaget har inte framfört på vilket sätt länsstyrelsens bedömning skulle vara felaktig eller hur länsstyrelsen har tolkat bestämmelserna på ett felaktigt vis. Förutom att länsstyrelsens bedömning om dammsäkerhetsklass är fastställd med stöd av 11 kap. 24-26 §§ miljöbalken passar de hänvisningar som bolaget själv gör till lagrådsremissen mycket väl in som grund för länsstyrelsens bedömning. Länsstyrelsen ställer sig därför frågande till bolagets anförande gällande den delen.

Precis som länsstyrelsen redogör för i beslutet måste en bedömning om dammsäkerhetsklass väga in flera aspekter. Vid den här specifika anläggningen väger givetvis risken för människoliv tyngst, vilket är en aspekt som enskilt skulle föranleda en dammsäkerhetsklass B. Därutöver har länsstyrelsen även vägt in att ett dammhaveri medför en stor regional påverkan på miljövärden (bl.a. gällande flodpärlmussla, fladdermöss och frigörande av en större mängd okontrollerade sediment), en lokal påverkan på friluftslivet där Skåneleden är särskilt utpekad samt en påverkan på ett statligt byggnadsminne.

Syftet med dammsäkerhetsklassificeringsarbetet

Mot bakgrund av de potentiella skador som kan uppstå vid ett dammhaveri vid den aktuella anläggningen ser länsstyrelsen ett tydligt behov av att kontinuerligt följa upp och redovisa verksamhetens egenkontroll inom ramen för dammsäkerheten vid anläggningen. Det är också nödvändigt med den egna tillsynen och tillsyn i samråd med tillsynsmyndigheten. Detta så att risken för att ett dammhaveri minimeras och frekvent följs upp. Av den anledningen anser länsstyrelsen att nu aktuellt beslut om dammsäkerhetsklass ska fastställas.

Bolaget har bemött länsstyrelsens yttrande och anfört bl.a. följande.

Bolaget vidhåller att länsstyrelsen har övertolkat gällande bestämmelser för vilka krav som måste vara uppfyllda för att en dammanläggning ska kvalificeras i dammsäkerhetsklass B. Länsstyrelsen har vidare utmålat förhållandena på plats på ett sätt som inte riktigt stämmer. Vad särskilt gäller risker för förlust av människoliv så finns det först och främst inte några bostäder nedströms dammen där människor uppehåller sig och som skulle kunna skadas av momentant snabbt höjda vattendjup till följd av ett dammhaveri. På sätt som bolaget tidigare har anfört, kommer vattenflödet vid ett dammhaveri att snabbt plana ut över obebyggd naturmark strax nedströms kraftverket. Det rör sig också i detta sammanhang av relativt begränsade vattenvolymer.

Enbart förhållandet att det av och till rör sig människor i området i anslutning till en dammanläggning kan inte tillmätas den betydelse att det därför per definition skulle föreligga en risk för människors liv som inte är försumbar. Med ett sådant resonemang skulle i princip alla dammanläggningar vara att klassas i minst dammsäkerhetsklass B, trots att lagstiftaren i förarbetsuttalanden bedömt att endast cirka 200 dammar är av sådan art att de bör klassas i dammsäkerhetsklass B.

Vad gäller övriga aspekter som måste vara uppfyllda för att en dammanläggning ska kvalificeras i dammsäkerhetsklass B, så har enligt bolagets förmenande länsstyrelsen inte ens gjort sannolikt att ett dammhaveri vid Hammarmöllan skulle leda till a) allvarlig störning eller skada på samhällsviktiga funktioner, eller b) allvarlig skada och c) stor ekonomisk skada.

Avslutningsvis önskar bolaget, vad gäller bedömningen av risken för förlust av människoliv, hänvisa domstolen till ett avgörande från Mark- och miljööverdomstolen av den 15 februari 2019 i mål nr M 8471-17. Med beaktande av vad som anförts ovan och vad bolaget tidigare anfört i överklagandet föreligger tillräckliga skäl att bifalla bolagets överklagande.

DOMSKÄL

Tillämpliga bestämmelser

Enligt 11 kap. 24 § första stycket miljöbalken ska en damm vara klassificerad i en dammsäkerhetsklass, om dammen vid ett dammhaveri kan medföra

1. förlust av människoliv,
2. förstörelse av områden som är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § andra stycket,
3. störning i elförsörjningen,
4. förstörelse av infrastruktur,
5. förstörelse av eller störning i samhällsviktig verksamhet,
6. miljöskada, eller
7. ekonomisk skada.

Av bestämmelsens tredje stycke framgår att första stycket 1 inte gäller om risken för förlust av människoliv är försumbar. Första stycket 2-7 gäller inte konsekvenser som har liten betydelse från samhällelig synpunkt.

Vidare följer av 11 kap. 25 § första stycket miljöbalken att vid klassificering enligt 24 § ska dammen vara klassificerad i (1) dammsäkerhetsklass A, om ett dammhaveri kan leda till en kris som drabbar många människor och stora delar av samhället samt hotar grundläggande värden och funktioner, (2) dammsäkerhetsklass B, om ett dammhaveri kan leda till stora regionala och lokala konsekvenser eller störningar och dammen inte ska vara klassificerad i dammsäkerhetsklass A, och (3) dammsäkerhetsklass C, om dammen inte ska vara klassificerad i dammsäkerhetsklass A eller B.

Av bestämmelsens andra stycke stadgas att om ett dammhaveri kan medföra förlust av människoliv och risken för detta inte är försumbar, ska dammen klassificeras i dammsäkerhetsklass A eller B.

Enligt 26 kap. 19 § miljöbalken följer att den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka

miljön ska fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar. Den som bedriver sådan verksamhet eller vidtar sådan åtgärd ska också genom egna undersökningar eller på annat sätt hålla sig underrättad om verksamhetens eller åtgärdens påverkan på miljön.

Av 26 kap. 19 a § miljöbalken följer vidare att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i fråga om dammar som ska klassificeras enligt 11 kap. 24 och 25 §§ meddela föreskrifter om bl.a. (1) skyldighet att se till att det finns dokumenterade och aktuella utredningar och bedömningar av dammarnas säkerhet och de konsekvenser enligt 11 kap. 24 § första stycket som ett dammhaveri kan medföra samt skyldighet att lämna förslag till klassificering.

Sådana föreskrifter om verksamhetsutövers kontroll finns att hitta i förordningen (2014:214) om dammsäkerhet, där det stadgas bl.a. följande.

Av 2 § förordningen om dammsäkerhet framgår att den som är skyldig att underhålla en damm ska se till att det alltid finns en dokumenterad aktuell utredning och bedömning av vilka konsekvenser som ett dammhaveri kan medföra (konsekvensutredning). En konsekvensutredning ska beskriva (1) hur ett dammhaveri antas ske, (2) vilka områden som kan översvämmas vid ett dammhaveri, och (3) vad som kan skadas i de områden som skulle översvämmas vid ett dammhaveri.

I 4 § förordningen om dammsäkerhet stadgas att den som är skyldig att underhålla en damm som omfattas av kravet på konsekvensutredning ska lämna denna till tillsynsmyndigheten tillsammans med ett förslag till klassificering enligt 11 kap. 24 och 25 §§ miljöbalken.

En konsekvensutredning behöver dock inte utföras om (1) dammen är lägre än 5 meter, och (2) ett dammhaveri vid dammen inte skulle kunna innebära att det vid haveritidpunkten okontrollerat strömmar ut mer än 100 000 kubikmeter vatten eller blandning av vatten och annat material (3 § förordningen om dammsäkerhet).

Affärsverket svenska kraftnät får meddela föreskrifter om innehållet i samt omfattningen och dokumentationen av bl.a. (1) konsekvensutredningen enligt 2 § (10 § förordningen om dammsäkerhet).

Av 7 § i Affärsverket svenska kraftnäts föreskrifter och allmänna råd om konsekvensutredning enligt 2 § förordning (2014:214) om dammsäkerhet (SvKFS 2014:1) följer att dammar för vilka ett dammhaveri enligt 5 § endast bedöms medföra konsekvenser med liten betydelse från samhällelig synpunkt ska föreslås vara utan dammsäkerhetsklass. En sådan damm ska benämnas ”U” (damm utan dammsäkerhetsklass) med innebörden att konsekvensutredning har utförts men att dammen inte tillhör dammsäkerhetsklass A, B eller C enligt 11 kap. 24-25 §§ miljöbalken.

I Affärsverket svenska kraftnäts vägledning avseende SvKFS 2014:1 ges vidare stöd i bedömningen avseende de konsekvenser som kan uppstå till följd av dammhaveri och som ska beaktas i en konsekvensutredning, bl.a. vad gäller risken för förlust av människoliv. Av vägledningen s. 52-53 framgår bl.a. att en förutsättning för klassificering i dammsäkerhetsklass B är att konsekvenserna kan betraktas som stora. Med detta avses att konsekvenserna, förutom vad gäller förlust av liv, i form av skador av olika slag blir omfattande, dyrbara att reparera och tar lång tid att åtgärda. Vidare att störningarna i form av avbrutna samhällsfunktioner blir allvarliga, långvariga och dyrbara att avhjälpa. Dammen ska klassificeras i denna klass om konsekvenserna och störningarna enligt ovan kan förväntas bli stora, även om översvämningens utbredning bara är lokal. Kan ett dammhaveri befaras leda till förlust av människoliv ska dammen, oavsett övriga konsekvenser, alltid klassificeras i minst dammsäkerhetsklass B.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Frågan mark- och miljödomstolen har att pröva i målet är om ett dammhaveri vid Hammarmölledamm har sådana konsekvenser att det medför att dammanläggningen ska omfattas av dammsäkerhetsklass B eller om konsekvenserna är sådana att dammanläggningen ska vara utan dammsäkerhetsklass, dvs. klass U.

Inledningsvis kan det av utredningen i målet konstateras att dammanläggningen vid Hammarmölla kraftverk omfattas av kravet på konsekvensutredning i enlighet med 3 § förordningen om dammsäkerhet. I den konsekvensutredning som följaktligen har inkommit till länsstyrelsen har bolaget redovisat två scenarion för dammbrott i betongdammsdelen av anläggningen. Bredden på dammhaveriöppningen antas i dessa scenarion vara 5 meter och vattennivåns höjd över dammhaveriöppningens tröskel antas till 5-6 meter. I det första scenariot har bolaget beaktat ett dammhaveriflöde vid normalflödessituation, vilket beräknas till 80 m³/s, och det andra scenariot ett dammhaveriflöde vid en högflödessituation, vilket beräknas till 110 m³/s. Maximalt utströmmad volym vatten uppskattas av bolaget till 200 000 m³. Bolaget har vidare i sin konsekvensutredning beskrivit att det nedströms, mellan dammen och kraftstationen, finns en brant och ganska smal ravin där vattnet vid ett dammhaveri kommer att ha hög hastighet. Enligt bolaget bedöms ingen fara för förlust av människoliv föreligga vid dammhaveri. Bolaget bedömer likaså att konsekvenserna vid ett haveri på Hammarmölledammen är av liten betydelse från samhällelig synpunkt och föreslår därför att dammen inte placeras i någon dammsäkerhetsklass, dvs. ”U - damm utan dammsäkerhetsklass”.

Länsstyrelsen har i sitt beslut bedömt att konsekvenserna till följd av ett dammhaveri kan vara av betydelse för förstörelse kopplat till miljö, vilket inkluderar natur- och kulturmiljö samt friluftsliv. Länsstyrelsen har vidare bedömt att det föreligger risk för förlust av människoliv med hänsyn till platsens tillgänglighet och betydelse som besöksmål, då många människor frekvent uppehåller sig bl.a. nedströms dammanläggningen på vandringsleder och i ravinen.

Mark- och miljödomstolen instämmer inledningsvis i det klagande bolagets bedömning i den del av konsekvensutredningen som avser att ett dammhaveri på nu aktuell dammanläggning utifrån en samhällelig synpunkt inte kan anses medföra allvarlig störning eller skada på samhällsviktiga funktioner och infrastruktur. Inte heller finner domstolen att ett dammhaveri kan, på sätt som länsstyrelsen har gjort gällande, medföra sådana allvarliga skador på naturmiljö, riksintresse för kulturmiljövården och byggnadsminnen eller innebära sådana allvarliga miljöskador eller

stor ekonomisk skada som har stora regionala och lokala konsekvenser, vilket krävs för att dammanläggningen ska klassificeras i dammsäkerhetsklass B med stöd av 11 kap. 24 § första stycket punkterna 2-7 miljöbalken.

Frågan blir således om ett dammhaveri kan medföra risk för förlust av människoliv och risken för detta inte är försumbar och om länsstyrelsen haft fog för att enbart av denna anledning besluta att dammanläggningen ska klassificeras i dammsäkerhetsklass B i enlighet med 11 kap. 24 § första stycket 1 och tredje stycket samt 11 kap. 25 § andra stycket miljöbalken.

Vid bedömningen om ett dammhaveri kan medföra risk för förlust av människoliv, enligt 11 kap 24 § miljöbalken, ska varje risk som inte kan anses försumbar beaktas. Vid denna bedömning ska man utgå från huruvida människor normalt kan förväntas vistas i det område som kommer att översvämmas vid ett dammhaveri. Om det är fråga om bebyggda områden med bostadshus, arbetsplatser, andra byggnader eller samlingsplatser där människor normalt vistas föreligger det alltid en påtaglig risk för förlust av människoliv. Detsamma gäller välbesökta friluftsområden där människor kan förväntas vistas mer frekvent. Om det däremot är fråga om ett helt oexploaterat område som inte ligger i närheten av något samhälle och där människor därför mer sällan uppehåller sig får risken anses vara försumbar. Detta gäller exempelvis skogsmark, där sannolikheten för att exempelvis en svamp-plockare eller en orienterare ska bli skadad får anses så ringa att den är försumbar. Bedömningen kan vidare behöva innefatta rimlighetsantaganden med hänsyn till översvämningens djup och karaktär (t.ex. om det på den aktuella platsen handlar om lugnt stigande eller kraftigt forsande och snabbt stigande vatten), avståndet från dammen (är det t.ex. rimligt att förutsätta att förvarning om den annalkande översvämningen har nått personer i det aktuella området), om översvämning av t.ex. ett välbesökt friluftsområde endast kan uppkomma i vid ett dammhaveri samband med extrema flöden etc. (se prop. 2013/14:38 s. 59 och Affärsverket svenska kraftnäts vägledning avseende SvKFS 2014:1 s. 56).

Det är verksamhetsutövaren som har att visa att förutsättningar föreligger för att någon dammsäkerhetsklassificering inte krävs.

Med beaktande av ovan nämnda redogörelse gör domstolen följande bedömning i fråga om bedömningen om det vid ett dammhaveri på den nu aktuella dammanläggningen finns risk för förlust av människoliv. I konsekvensutredningen framgår det att ett dammhaveri kommer att innebära höga utströmningshastigheter, mellan 2,7 och 4,4 m/s, vilket medför att stora vattenmassor i hög hastighet kommer att forsa kraftigt mot ravinen som ligger närmast dammanläggningen nedströms och som löper parallellt med friluftsområdet, Skåneleden. Ravinens utformning och fallhöjd gör även att redan höga utströmningshastigheter vid dammanläggningen ökar ytterligare nedströms. Domstolen instämmer således i länsstyrelsens bedömning att det vid ett plötsligt dammhaveri inte är osannolikt att vattenmassor skulle kunna ta sig upp på den intilliggande och välbesökta vandringsleden, vilket innebär en inte obetydlig risk för fara för människoliv. Det är enligt domstolen inte heller osannolikt att människor kan befinna sig i ravinen vid ett plötsligt dammhaveri. Detta eftersom Skåneleden som finns nedströms dammanläggningen, likväl som närliggande områden som den nu aktuella ravinen, nyttjas frekvent av det rörliga friluftslivet vilket får anses medföra risk som inte är försumbar vad avser förlust av människoliv. Bolaget har inte heller genom konsekvensutredningen eller i domstolen i tillräcklig utsträckning visat att risken för förlust av människoliv i en sådan situation skulle vara försumbar vid ett dammbrott.

Mark- och miljödomstolen finner att utredningen i målet ger stöd för att risken för förlust av människoliv i samband med ett dammhaveri inte är försumbar och instämmer följaktligen i länsstyrelsens bedömning att dammanläggningen vid Hammarmölla kraftverk ska vara klassificerad i dammsäkerhetsklass B.

Bolagets överklagande ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 18 februari 2020.

Cecilia Giese Hagberg

Mats Käll

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Cecilia Giese Hagberg, ordförande, och tekniska rådet Mats Käll. Föredragande har varit beredningsjuristen Viktor Larsson.